

**ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**СИЛАБУС ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
циклу професійної підготовки (варіативна частина)**

Психологія девіантної поведінки

Для підготовки фахівців
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань: 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальності: 053 Психологія (4 курс)
за освітньо-професійної програмою:
Психологія

Силабус до вивчення дисципліни «Психологія девіантної поведінки» для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія складений для реалізації освітньо-професійної програми «Психологія».

РОЗРОБНИКИ:

кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної та практичної психології **Портницька Н.Ф.**,

Силабус затверджений на засіданні кафедри соціальної та практичної психології

“18” червня 2019 року, протокол №12.

Зав. кафедрою _____ доц. Н.Ф. Портницька

Схвалено методичною комісією соціально-психологічного факультету

“21” червня 2019 року, протокол №8.

Голова _____ доц. І.М. Тичина

Загальна інформація до курсу

Назва курсу	<i>Психологія девіантної поведінки</i>
Викладач (-і)	Портницька Наталія Федорівна, кандидат психологічних наук, доцент Фальковська Людмила Миколаївна, старший викладач
Профайл викладача (-ів)	http://spf.zu.edu.ua/psihol_vkl_social.html
E-mail:	N_Portnytska@ua.fm
Посилання на курс в CMS	Електронна бібліотека ЖДУ імені Івана Франка http://eprints.zu.edu.ua/
Консультації	Очні консультації: Портницька Н.Ф. щопонеділка 13.30-14.30 (ауд.702) Фальковська Л.М. ауд. 702 з 16.30-17.30

Анотація до курсу

Програму дисципліни «Психологія девіантної поведінки» складено відповідно до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, передбаченою освітньо-професійною програмою бакалавра зі спеціальності 053 „Психологія”. Вона покликана знайомити студентів із основними видами, чинниками, підходами до пояснення природи девіантної поведінки, методами діагностики критеріїв ризику, основних проявів, окремими підходами до надання психологічної допомоги та психологічного супроводу особам із різними видами девіацій.

Предметом вивчення дисципліни є загальні теоретичні та методологічні підходи до пояснення причин та механізмів виникнення девіантної поведінки, когнітивні, емоційні установки та поведінкові реакції, що супроводжують окремі види девіацій, а також вікові та гендерні відмінності. У рамках курсу здобувачі ознайомляться із поняттями «девіантна поведінка», «агресивна поведінка», «суїцид», «віктимність», «делінквентна поведінка», «психологічна корекція девіантної поведінки».

Вивчення теоретичного матеріалу супроводжується виконанням професійно-орієнтованих завдань (клієнтських запитів, що включають елементи девіантної поведінки), спрямованих на аналіз причин та чинників виникнення девіантної поведінки, оволодіння емпіричним інструментарієм діагностики особам із проявами девіантної поведінки. Принцип дослідження «моделювання практичних ситуацій» поєднується із можливістю використати власний досвід діагностичної роботи (отриманий під час виробничих практик) дозволяють студентам не лише опрацювати теоретичний матеріал, відпрацювати діагностичні, але й проаналізувати ефективність різних прийомів, проаналізувати власні дослідницькі уміння. Окрім того, аналіз отриманих результатів сприятиме формуванню умінь формулювання мети психодіагностичної та консультативної роботи з особами із девіантною поведінкою, презентувати результати дослідження різним групам клієнтів. Розробляти заходи збереження психічного здоров'я клієнтів.

Вивчення курсу «Психологія девіантної поведінки» є результатом вивчення таких дисциплін «Соціальна психологія», «Психодіагностика», «Основи індивідуальної та

групової психокорекції».

Мета та завдання курсу

Мета курсу: ознайомлення студентів із основними проблемами, змістом, видами, психологічними чинниками та особливостями організації діагностики, профілактики і корекції девіантної поведінки.

Завдання:

1. Оволодіння категоріально-термінологічним апаратом психології девіантної поведінки, поняттями «соціальна норма» і «девіантна поведінка».
2. Формування знань про закономірності чинники та механізми виникнення девіацій, проблем фізіологічних та психологічних механізмів основ психічної діяльності та загальні закономірності розвитку особистості.
3. Ознайомлення із основними соціологічними та психологічними моделями виникнення девіантної поведінки.
4. Ознайомлення студентів з основними методами діагностики психологічних властивостей, емоційно-вольової сфери осіб із девіантною поведінкою. Формувати уміння здійснювати аналіз особливостей особистості із девіантною поведінкою.
5. Формування здатності будувати програму психологічної профілактики та психологічного супроводу підлітків та юнаків із девіантною поведінкою.

Структура курсу «Психологія девіантної поведінки» складається з таких змістових модулів:

1. Девіантна поведінка як психологічна проблема.
2. Класифікація девіантної поведінки.
3. Проблеми профілактики та корекції девіантної поведінки .

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач:

- ЗК1. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК9. Здатність працювати в команді.
- ЗК11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
- СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.
 - . Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації
- СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.
- СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).
- СК11. Уміння планувати та організовувати професійну діяльність з різними групами клієнтів.

Програмні результати навчання:

- ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань, ілюструвати прикладами.

- ПР6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.
- ПР7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.
- ПР8. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців.
- ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.
- ПР18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

Формат курсу

Обсяг курсу: 90 годин (3 кредити ECTS), з них 16 год. лекцій, 20 год. практичних, 54 год. самостійної роботи. Курс вивчається у IIIIV семестрі.

Цикл професійної підготовки (дисципліни за вибором студента).

Формат курсу: змістові модулі як логічно об'єднані тематичні блоки, що включають лекції, практичні заняття, поточні тестування, контрольні роботи, консультації, спрямовані на формування програмних результатів. Практичні заняття включають елементи опитування, письмового тестування, бесіди та групового обговорення, виконання практичних завдань та професійно-орієнтованих завдань.

Протягом курсу студенти виконують 1 професійно-орієнтоване завдання, виконання якого передбачає аналіз клієнтського запиту, діагностику психологічних особливостей особистості із девіантною поведінкою, розробку програми психологічної профілактики (корекції) або психологічного супроводу клієнта із девіантною поведінкою (групи ризику).

Форми контролю: поточні самостійні роботи (міні-опитування на кожному практичному, оцінювання роботи на занятті, виконання практичних завдань), підсумкова модульна контрольна робота, залік (IIIIV семестр).

Передумови вивчення курсу:

Курс «Психологія девіантної поведінки» вивчається протягом у IIIIV семестрі, тому передбачає узагальнення знань та умінь, отриманих студентами при вивченні таких курсів: «Вікова психологія», «Соціальна психологія», «Психодіагностика», «Клінічна психологія», «Основи індивідуальної та групової психокорекції», «Основи психологічного консультування».

Технічне та матеріальне забезпечення курсу:

Наявність мультимедійного обладнання, база тестів до практичних занять.

Політики курсу:

Відповідальність викладача та студентів:

- З метою досягнення мети курсу викладачі та студенти мають нести спільну відповідальність: неупереджене ставлення до позиції іншого, повага один до одного, гнучкість в оцінюванні знань та компетентностей здобувачів та формуванні висновків щодо успішності.

- Мобільні телефони та інші прилади мають бути переведені у беззвучний режим. Ноутбуки та планшети можуть використовуватись тільки для ведення конспектів, нотаток, роботи над практичним завданням або презентацією.
- Під час занять заборонене вживання їжі та напоїв, що містять алкоголь.
- Студенти мають право вести записи на лекційних та практичних заняттях. Ведення аудіо- та відеозапису може здійснюватися лише за згодою викладача та інших студентів.
- Відсутність студента (з поважної та неповажної причини) на лекційному або практичному занятті має бути відпрацьована під час індивідуальних занять або консультацій протягом семестру з викладачем у формі співбесіди. Для відпрацювання студент має підготувати конспект питань або відповідну частину професійно-орієнтованого завдання, що розглядалися на занятті, яке студент пропустив.
- Допомогу або додаткові роз'яснення з питань, які були недостатньо засвоєні студентом під час самостійної підготовки, можна отримати під час індивідуальних консультацій за графіком консультацій викладачів.

Навчальні:

- Вивчення кожного змістового модуля включає отримання оцінок за практичні заняття, практичні завдання та теми, що виносилися на самостійне опрацювання.
- Для підвищення навчальної мотивації та відповідно до Положення про організацію начального процесу у ЖДУ у випадку студент може отримати підсумкову оцінку автоматично в разі, якщо за модуль студент отримав позитивну (не менше 60 балів).
- Виконання професійно-орієнтованого завдання є обов'язковим для допуску до підсумкової модульної контрольної роботи (ПМКР). Вони мають бути зараховані до написання ПМКР.
- До написання ПМКР здобувач має відпрацювати всі пропуски під час індивідуальних занять (лекції) або консультацій протягом семестру (практичні) за графіком консультацій викладачів, що ведуть лекційні або практичні заняття.
- Підсумкова модульна контрольна робота проводиться на останньому аудиторному навчальному занятті модуля
- Розрахунок балів до заліку: оцінка за модуль як середнє арифметичне між оцінкою за ПМКР та середнім арифметичним оцінок за роботу на заняттях.
- Забороняється списування та плагіат професійно-орієнтованих завдань, тестових чи контрольних завдань, передбачених курсом. Представлення роботи, що містить плагіат, оцінюється незадовільно і вимагає повторного виконання завдання. У разі невідпрацювання завдання, студент не допускається до заліку.

Система оцінювання та вимоги

Загальна система оцінювання курсу	<p>Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання.</p> <p>Методи поточного контролю: виконання міні-тестових робіт, оцінювання усних відповідей та окремих етапів професійно-орієнтованих завдань під час практичних занять, оцінювання</p>
--	---

	<p>цілісного професійно-орієнтованого завдання, виконання теми для самостійного опрацювання.</p> <p>Методи модульного (проміжного) контролю: виконання ПМКР, що складається з тестового контролю (Портал ZDU PROJECT) та теоретичного питання.</p> <p>Нарахування балів здійснюється за 100-бальною системою відповідно до системи ЄКТС згідно «Положенням про порядок оцінювання знань студентів у Житомирському державному університеті імені Івана Франка».</p> <p>Оцінка за модуль розраховується як середнє арифметична між оцінкою за ПМКР та середнім балом за заняття модуля</p> $COH3 = \frac{OH3_1 + OH3_2 + \dots + OH3_n}{n}$ $MO = \frac{COH3 + ПМКР}{2}$ <p>де COH3 - середнє арифметичне значення оцінок за навчальні заняття модуля OH3n – оцінка за n-те навчальне заняття n - кількість навчальних занять у модулі МО – модульна оцінка ПМКР – оцінка за підсумкову модульну контрольну роботу</p> <p>Контрольним заходом, який проводиться під час екзаменаційної сесії є залік (3). Залік проводиться у формі перевірки теоретичних знань й практичної демонстрації здобутих фахових компетентностей.</p> <p>Залікова робота складається із 2-х частин: 1-го теоретичного питання (30 % оцінки) та оцінки за професійно-орієнтоване завдання (70% оцінки)</p> <p>Оцінювання ПМКР та COH3 здійснюється за 100-бальною системою, загальна оцінка за СЕ розраховується як середнє арифметичне між обома видами контролю й нараховується у балах відповідно до системи ЄКТС, яка переводиться у 4-бальну (національну) шкалу.</p> <p>Оцінка за залік обраховується як середнє арифметичне між оцінкою за залікову роботу та оцінкою за модуль</p>
<p>Вимоги до модульного контролю</p>	<p>1.До ПМКР допускаються студенти, які отримали поточні оцінки з усіх передбачуваних робочою програмою видів завдань (мінімум 1 за кожне практичне заняття). До завершення модуля студент може пересклати окремі теми модуля з метою отримання вищих оцінок під час консультацій протягом семестру (відповідно до графіка</p>

	<p>викладача).</p> <p>2.Проходження письмового модульного (проміжного) контролю є обов'язковим.</p> <p>3.Написання підсумкової модульної роботи здійснюється у присутності викладача на останньому занятті модуля та триває 30 хвилин</p> <p>4.Тестовий контроль здійснюється за допомогою системи тестових завдань, розроблених до практичних занять, та переліку теоретичних питань .</p> <p>5.Оцінювання здійснюється за 100-бальною системою</p>
Вимоги до професійно-орієнтованого завдання	<p>1.Виконання професійно-орієнтованого завдання є обов'язковим.</p> <p>2.Структура відповіді відповідає алгоритму виконання професійно-орієнтованого завдання http://eprints.zu.edu.ua/21417/1/%D0%B4%D0%B5%D0%B2%D1%96%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0.pdf):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Категоріально-термінологічний аналіз проблеми з окресленням основних понять, формулюванням припущень щодо можливих причин виникнення проблеми. - Аналіз власного досвіду у виконання подібних завдань: підбір літератури, формування списку фахівців, до яких можна звернутися за консультацією, у випадку виникнення труднощів - Підбір методів діагностики психологічних особливостей особистості із девіантною поведінкою, моделювання результатів діагностики (або використання результатів, отриманих під час практики), аналіз та інтерпретація результатів. - Побудова програми профілактики (корекції) девіантної поведінки, психологічного супроводу особистості із девіантною поведінкою (її найближчого соціального оточення) - Рефлексія компетентностей, якими вдалося оволодіти (удосконалити) у процесі виконання завдання та тих, які перебувають розвитку. <p>3.Оцінювання здійснюється за 100-бальною системою</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>1.Відповідно до «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти....» студент допускається до семестрового контролю з дисципліни «Психологія девіантної поведінки», якщо він отримав позитивну оцінку за модуль (за результатами підрахунку середнього</p>

	<p>арифметичного оцінок, отриманих на практичних заняттях та підсумкової модульної роботи здобувач набрав не менше ніж 60 балів – «прохідний мінімум»).</p> <p>2. Під час виконання залікової роботи здобувач може підвищити свій рейтинговий бал.</p>
<p>Умови та вимоги ліквідації академічної заборгованості</p>	<p>1. Якщо студент за результатами оцінювання навчальних досягнень із навчальної дисципліни отримав підсумкову оцінку за модуль, що не перевищує 59, він має право відпрацювати модуль до початку заліково-екзаменаційної сесії. В іншому випадку студент не допускається до сесії.</p> <p>2. При наявності результатів нижче «прохідного мінімуму» на день складання заліку, студенту виставляється «не допущений».</p> <p>3. У разі отримання студентом не допуску до заліку або «незадовільного» складання (відсутність студента під час заліку з неповажної причини прирівнюється до «незадовільного» складання), студент має можливість повторно скласти залік не більше двох разів.</p> <p>4. Повторне перескладання заліку здійснюється не більше 2-х разів: перший – викладачу, другий – комісії у складі 3-х осіб, яка створена деканом факультету. Повторне перескладання здійснюється до початку наступного семестру (за графіком, встановленим деканатом).</p> <p>5. Якщо здобувач освіти тричі отримав оцінку, що має 59 балів і нижче, він підлягає відрахуванню з університету студент отримав більше двох незадовільних оцінок з дисциплін, він підлягає відрахуванню з Університету за академічну неуспішність відповідно до пункту 6. «Положення про крієрії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти».</p>

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота є невід'ємною складовою вивчення навчальної дисципліни. Вона здійснюється за такими напрямками:

- підготовка теоретичних питань до практичних занять;
- конспектування першоджерел;
- підготовка рефератів (цей вид роботи здійснюється здобувачем за бажанням);
- виконання індивідуальних (професійно-орієнтованих) завдань;
- підготовка до підсумкових модульних контрольних робіт;
- підготовка до заліку (IIIIV навчальний семестр).

Підготовка теоретичних питань до практичних занять передбачає опрацювання питань теми практичного заняття. Ці питання могли як розглядати під час лекції, так і виноситися на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки.

- Визначте питання для підготовки (Ви маєте розглянути усі питання, зазначені у плані практичного заняття).
- Візьміть у бібліотеці університету (читальному залі, в електронній бібліотеці або на інтернет-ресурсах) джерела, зазначені у списку основної літератури до заняття. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Визначте розділи (теми або параграфи), у яких розкрито питання практичного заняття.
- Прочитайте ці розділи.
- Складіть план (простий або складний) відповіді на кожне питання.
- Визначте основні поняття, які Ви повинні засвоїти (користуючись переліком основних понять до кожної теми).
- Проаналізуйте, як опрацьований матеріал пов'язаний з іншими питаннями теми.
- Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу складіть короткий конспект, схеми, таблиці або графіки по прочитаному матеріалу.
- Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які Ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями Ви можете звернутися на консультації до викладача.
- Перевірте, як Ви засвоїли опрацьоване питання. Ви можете це зробити, відповівши на контрольні питання до теми.

Опрацювання першоджерел передбачає поглиблений розгляд окремих питань теми. Для конспектування можуть пропонуватися статті з фахових журналів, розділи монографій або підручників.

Алгоритм підготовки.

- Прочитайте запропоноване першоджерело.
- Складіть план (простий або складний).
- Для кожного пункту плану виділіть основні положення проблеми, яка висвітлюється у першоджерелі.
- Представте прочитаний текст у вигляді тез або анотації, використовуючи, при потребі, схеми, таблиці, графіки тощо.

Підготовка рефератів передбачає глибокий та детальний аналіз проблеми, винесеної у темі реферату.

Алгоритм підготовки.

- Ознайомтеся з вимогами до реферату.
- Підберіть літературу, у якій розкривається тема реферату. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Складіть план реферату.
- Опрацюйте літературні джерела, користуючись порадами до конспектування першоджерел.
- Систематизуйте опрацьований матеріал відповідно до плану реферату.
- Дайте власний критичний аналіз та оцінку висвітленої проблеми.
- Оформіть реферат відповідно до вимог.
- На основі реферату підготуйте усну доповідь на практичне заняття.

Підготовка до підсумкової модульної контрольної роботи, заліку має на меті узагальнення та систематизацію знань з дисципліни.

Алгоритм виконання

- Ознайомтеся з переліком питань та завдань до ПМКР або екзамену.
- Підберіть підручники, методичні рекомендації або іншу довідкову літературу, необхідну для підготовки (її перелік Ви можете знайти у силабусі).
- Перегляньте зміст кожного питання, користуючись власними конспектами або підручниками.
- Визначте рівень знань з кожного питання.
- Визначте питання, які потребують ретельнішої підготовки (опрацювання додаткової літератури, складання конспектів, схем, виконання окремих завдань тощо). З цією метою зверніться до алгоритму підготовки теоретичних питань до практичних занять та виконання професійно-орієнтованих завдань.
- Для самоперевірки перекажіть теоретичні питання або виконайте практичне завдання.

Примітка: якщо ви маєте труднощі у підготовці окремих теоретичних питань або виконанні практичних завдань, ви можете звернутися за консультацією до викладача. Час проведення консультацій зазначений у Графіку проведення консультацій (кафедра соціальної та практичної психології).

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Всього	У тому числі					Всього	У тому числі				
		Л.	П.	Лаб.	Інд.	С.р.		Л.	П.	Ла б.	Ін д.	С.р.
Змістовий модуль 1. Девіантна поведінка як психологічна проблема												
Тема 1. Поняття девіантної поведінки у психології.	8	2	2			4	8	2			6	
• Психологічні моделі девіантної поведінки	4	2				2	4				4	
Тема 2. Вивчення девіантної поведінки у біологічно орієнтованих і філософському підходах	2					2	2				2	
Тема 3. Соціально-психологічна детермінація девіантної поведінки	8	2	2			4	8				8	
Тема 4. Вивчення девіантної особистості та її оточення	8		4			4	8		2		6	
Всього за модуль	30	6	8			16	30	2	2		26	
Змістовий модуль 2. Класифікація девіантної поведінки												
Тема 5. Класифікація девіантної поведінки. Особливості залежної поведінки	6	4				2	6				6	
• Психологія суїцидальної поведінки	4	2				2	4				4	
• Агресивна поведінка як форма прояву девіації	6		2			3	6		2		4	
• Делінквентна та вітимна поведінка	4		2			3	4				4	
Тема 6. Девіантна поведінка у дитячому і підлітковому віці	6		2			4	6				6	
Тема 7. Гендерно-вікові аспекти девіантної поведінки	2					2	2				2	
Виконання ІНДЗ (ПОЗ)	2				2		2			2		
Всього за модуль	30	6	6		2	16	30		2	2	26	
Змістовий модуль 3. Проблеми профілактики і корекції девіантної поведінки												
Тема 8. Теоретичні передумови профілактики і корекції девіантної поведінки	6	2				4	6				6	
• Профілактика девіантної поведінки	6		2			4	6				6	
Тема 9. Психологічна корекція девіантної поведінки	10	2	2			6	10				10	
• Основні форми психологічної корекції девіантної поведінки	6		2			4	6				6	
Виконання ІНДЗ (ПОЗ)	2				2		2			2		
Всього за модуль	30	4	6		2	18	30			2	28	
Усього годин	90	16	20		4	50	90	2	4	4	80	

Модуль 1 ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Всього	У тому числі					Всього	У тому числі				
		Л.	П.	Лаб.	Інд.	С.р.		Л.	П.	Ла б.	Ін д.	С.р.
Змістовий модуль 1. Девіантна поведінка як психологічна проблема												
Тема 1. Поняття девіантної поведінки у психології.	8	2	2			4	8	2			6	
• Психологічні моделі девіантної поведінки	4	2				2	4				4	
Тема 2. Вивчення девіантної поведінки у біологічно орієнтованих і філософському підходах	2					2	2				2	
Тема 3. Соціально-психологічна детермінація девіантної поведінки	8	2	2			4	8				8	
Тема 4. Вивчення девіантної особистості та її оточення	8		4			4	8		2		6	
Всього за модуль	30	6	8			16	30	2	2		26	

Практичні заняття №1-4

Умови одержання оцінки за модуль:

- одержати 5 оцінок (з 6 можливих: 1 оцінка за перевірку рівня засвоєння знань з теми, яка виносилася на самостійне опрацювання, є обов'язковою; 1 оцінка за звіт з теми № 4, 4 оцінок за усні та письмові відповіді на практичних заняттях).

Обов'язкові види робіт:

- опрацювати питання з плану практичних занять;
- опрацювати основні поняття;
- опрацювати першоджерела;
- підготувати звіт за результатами виконання професійно-орієнтованого завдання;
- пройти перевірку рівня засвоєння знань з теми, яка виносилася на самостійне опрацювання, на індивідуальній консультації у викладача.
- написати підсумкову модульну роботу

Види робіт на вибір:

- реферат або повідомлення (готує один студент з академічної групи);

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Тема 1. ПОНЯТТЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПСИХОЛОГІЇ

Мета: ознайомити студентів із предметом психології девіантної поведінки, поглибити знання про соціальну норму та її зміст у контексті соціальної адаптації особистості.

Професійна спрямованість: усвідомлення соціальної детермінації девіантної поведінки та поліфакторної зумовленості соціальної норми та соціальної адаптації особистості

План:

- Соціальний запит на дослідження девіантної поведінки в межах різних галузей знання. Девіантологія і превентивна психологія.
- Поняття девіації у психології
- Розуміння соціальної норми та відхилення у побуті, соціології і психології.

Основні поняття	<i>Девіантологія, девіація, превентивна психологія, норми, соціальні норми, девіантна поведінка</i>
------------------------	---

Література

Основна література:

1. Беличева С.А. Основы превентивной психологии. — М.: Редакционно-издательский центр Консорциума «Социальное здоровье России», 1994. — 236 с.
2. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 2-е изд., испр. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 288 с.

Додаткова література:

3. Белоусова З.И. Овсянникова В.В. Социально-психологические проблемы девиантного поведения детей и подростков, г.Запорожье 1998. // http://lib.mir-x.ru/book_read.asp?id=6345
4. Змановская Е.В., Рыбников В.Ю. Девиантное поведение личности и группы: Учеб. пособие. — СПб.: Питер, 2012. — 352 с.
5. Фурманов И.А. Психологические основы диагностики и коррекции нарушений поведения у детей подросткового и юношеского возраста. — Мн.: НИО, 1997. — 198 с.
6. Хагуров Т.А. Введение в современную девиантологию /учебное пособие/- Ростов-на-Дону, 2003. 343с.
7. Шнейдер Л.Б. Девиантное поведение детей и подростков. — М.: Академический проект; Трикста, 2005. — 336 с.

Тема 2. ПСИХОЛОГІЧНІ МОДЕЛІ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ.

Мета: ознайомити студентів із основними підходами до аналізу девіантної поведінки особистості.

Професійна спрямованість: усвідомлення поліфакторної зумовленості порушення соціальної адаптації особистості

План:

1. Психологічні підходи до аналізу девіантної поведінки:
 - психодинамічний аналіз чинників та механізмів формування девіантної поведінки.
 - девіантна поведінка як результат наущіння.
 - екзистенційно-гуманістичний підхід до девіантної поведінки.
 - структурно-динамічна концепція девіантності та девіантної поведінки.

Основні поняття	<i>життєвий сенс, екзистенційна фрустрація, аномальна особистість, екзистенційний вакуум, ситуативний рівень девіантної поведінки, особистісний рівень девіантної поведінки, підкріплення поведінки, дитяча травма</i>
------------------------	--

Література:

Основна література:

1. Белоусова З.И. Овсянникова В.В. Социально-психологические проблемы девиантного поведения детей и подростков, г.Запорожье 1998. // http://lib.mir-x.ru/book_read.asp?id=6345
2. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 2-е изд., испр. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 288 с.
3. Клейберг Ю. А. Психология девиантного поведения. — М.: ТЦ Сфера, 2003. — 160 с.
4. Шнейдер Л.Б. Девиантное поведение детей и подростков. — М.: Академический проект; Трикста, 2005. — 336 с.

Додаткова література:

1. Бандура А. Теория социального научения: Пер. с англ. — СПб.: Евразия, 2000. — 320 с.
2. Змановская Е.В., Рыбников В.Ю. Девиантное поведение личности и группы: Учеб. пособие. — СПб.: Питер, 2012. — 352 с.
3. Роджерс К. Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека. — М.: Издательская группа «Прогресс», «Универс», 1994. — 480 с.
4. Франкл В. Человек в поисках смысла: Сборник / Пер. с англ. и нем. Д. А. Леонтьева, М. П. Папуша, Е. В. Эйсмана. — М.: Прогресс, 1990. — 368 с.: ил.
5. Хагуров Т.А. Введение в современную девиантологию /учебное пособие/- Ростов-на-Дону, 2003. 343с

Тема 4. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ДЕТЕРМІНАЦІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Мета: сприяти систематизації знань студентів з проблем детермінації соціальної поведінки, зокрема, девіантної поведінки.

Професійна спрямованість: уміння самостійно здійснювати різнобічний аналіз чинників девіантної поведінки клієнтів

План:

1. Проблеми співвідношення біологічного і соціального у процесі формування девіантної поведінки.
2. Девіантна поведінка як порушення соціалізації особистості. Соціальні функції девіантної поведінки (2).
3. Роль неформальних підліткових криміногенних груп у десоціалізації неповнолітніх.

Основні поняття	<i>Соціалізація, соціальна дезадаптація, сімейне виховання, спрямованість особистості, ціннісні орієнтації, престиж, популярність, неформальні групи, десоціалізуючі впливи, пошукова діяльність</i>
------------------------	--

Література

Основна література:

1. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки // http://imanbooks.com/book_450
2. Белоусова З.И. Овсянникова В.В. Социально-психологические проблемы девиантного поведения детей и подростков. – Запорожье, 1998 // http://lib.mir-x.ru/book_read.asp?id=6345
3. Беличева С.А. Основы превентивной психологии. — М.: Редакционно-издательский центр Консорциума «Социальное здоровье России», 1994. – 236 с.
4. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 2-е изд., испр. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 288 с.
5. Хагуров Т.А. Введение в современную девиантологию /учебное пособие/- Ростов-на-Дону, 2003. 343с.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1

Тема 1. ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ НОРМИ

Мета: поглиблювати знання студентів з проблем розуміння девіації у психології та співвідношення девіантної та соціально прийнятної поведінки суспільстві.

Професійна спрямованість: усвідомлення соціальних функцій та загроз девіантної поведінки у суспільному та особистісному контекстах

План:

1. Поняття девіації у психології.
2. Соціальні норми і соціальний контроль.
3. Соціальні функції девіантної поведінки.

Основні поняття	<i>Девіація, соціальні норми, соціальний контроль, експектації, атитюд, девіантна поведінка, соціальна компетентність, нормативна компетентність</i>
------------------------	--

Опрацювати	Братусь Б.С. Основні підходи до визначення понять психічної норми та патології // Братусь Б.С. Аномалии личности. – М.: Мысль, 1988. – 301 с.)
-------------------	--

Завдання для самостійної роботи

▪ Опрацювати питання	2,5 години
▪ Опрацювати основні поняття	0,5 годин
▪ Опрацювати статтю	1 година

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	1 оцінка
-----------------------------	----------

Література:

Основна література:

1. Белоусова З.И. Овсянникова В.В. Социально-психологические проблемы девиантного поведения детей и подростков, г.Запорожье 1998. // http://lib.mir-x.ru/book_read.asp?id=6345
2. Беличева С.А. Основы превентивной психологии. — М.: Редакционно-издательский центр Консорциума «Социальное здоровье России», 1994. — 236 с.
3. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 2-е изд., испр. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 288 с.
4. Шнейдер Л.Б. Девиантное поведение детей и подростков. — М.: Академический проект; Трикста, 2005. — 336 с.

Додаткова література:

1. Бенько Л. Нормативна і девіантна поведінка особистості в умовах соціалізації // Соціальна психологія <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=6&n=62&c=1371>
2. Братусь Б.С. Аномалии личности. — М.: Мысль, 1988. — 301 с.
3. Змановская Е.В., Рыбников В.Ю. Девиантное поведение личности и группы: Учеб. пособие. — СПб.: Питер, 2012. — 352 с.
4. Фурманов И.А. Психологические основы диагностики и коррекции нарушений поведения у детей подросткового и юношеского возраста.— Мн.: НИО, 1997.— 198 с.
5. Хагуров Т.А. Введение в современную девиантологию /учебное пособие/- Ростов-на-Дону, 2003. 343с.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу.

Контрольні питання:

1. Дайте визначення поняттям «девіація», «девіантна поведінка», «девіантна особистість».
2. Поясніть психологічний зміст поняття «соціальні норми».
3. Які існують підходи до визначення соціальної норми (математичний, психопатологічний тощо). В чому їх зміст?
4. Проаналізуйте роль девіантної поведінки як засобу попередження асоціальної поведінки.
5. Перерахуйте соціальні функції девіантної поведінки.
6. Поясніть відмінність між поняттями «соціальна компетентність» та «нормативна компетентність»

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2

Тема 3. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ДЕТЕРМІНАЦІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Мета: сприяти систематизації знань студентів з проблем детермінації соціальної поведінки, зокрема, девіантної поведінки.

Професійна спрямованість: уміння самостійно здійснювати різнобічний аналіз чинників девіантної поведінки клієнтів

План:

4. Проблеми порушення соціалізації: чинники, механізми регуляції.
5. Девіантна поведінка як порушення соціалізації особистості. Соціальні функції девіантної поведінки (2).
6. Сімейне виховання як чинник девіації у підлітковому віці.
7. Особливості самоорганізації часу як чинник девіантної поведінки.

Основні поняття	Соціалізація, соціальна дезадаптація, сімейне виховання, спрямованість особистості, ціннісні орієнтації, престиж, популярність, неформальні групи, десоціалізуючі впливи, пошукова діяльність
Опрацювати	– Е.В. Бахадова. Неблагополучная семья как фактор формирования девиантного поведения // Вопр. психол., – 2009. – №1. – С. 37-50. – Зюбин Л.М. О природе асоциального поведения несовершеннолетних.// Вопросы психологии, 1973. - №4. – С.59-64.

Завдання для самостійної роботи

■ Опрацювати питання	2 години
■ Опрацювати основні поняття	0,5 годин

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	1 оцінка
▪ тест	1 оцінка

Література

Основна література:

- Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки // http://imanbooks.com/book_450
- Белоусова З.И. Овсянникова В.В. Социально-психологические проблемы девиантного поведения детей и подростков. – Запорожье, 1998 // http://lib.mir-x.ru/book_read.asp?id=6345
- Беличева С.А. Основы превентивной психологии. — М.: Редакционно-издательский центр Консорциума «Социальное здоровье России», 1994. – 236 с.
- Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 2-е изд., испр. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 288 с.
- Фурманов И.А. Психологические основы диагностики и коррекции нарушений поведения у детей подросткового и юношеского возраста. – Мн.: НИО, 1997. – 198 с.
- Хагуров Т.А. Введение в современную девиантологию /учебное пособие/- Ростов-на-Дону, 2003. 343с.

Додаткова література:

- Заика Е.В., Крейдун Н.П., Ячина А.С. Психологическая характеристика личности подростков с отклоняющимся поведением // Вопросы психологии, 1990. – №4
- Зюбин Л.М. О природе асоциального поведения несовершеннолетних.// Вопросы психологии, 1973. - №4. – С.59-64.
- Иванченко В.Н. Асмолов А.Г. Установки личности и противоправное поведение.// Вопр.психол.1991.-32,С.97-102.
- Степанов В.И. Психология удных школьников. Учеб. пособие для студ. высш. учеб заведений . – 3-е перераб. и доп. – М.: Изд. центр «Академия», 2001. – 336 с.
- Фокина О.В, Роль особистісного егоцентризму в структурі підліткової девіантності. Автореф. канд. психол. наук. – М., 2008. – 22 с.
- Шнейдер Л.Б. Девиантное поведение детей и подростков. – М.: Академический проект; Трикста, 2005. – 336 с.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу.

Контрольні питання:

- Дайте визначення поняття «соціалізація», «десоціалізація», «асоціальна поведінка».
- В чому роль біологічних чинників формування девіантної поведінки?
- Які групи соціальних чинників впливають на формування девіантної поведінки?
- Опишіть вплив неформальних підліткових груп на десоціалізацію неповнолітніх.
- Які механізми сімейного виховання зумовлюють порушення соціалізації?
- Чи існує проблема організації часу як чинника формування девіантної поведінки неповнолітніх?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3-4

Тема 5. ВИВЧЕННЯ ДЕВІАНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ ТА ЇЇ ОТОЧЕННЯ

Мета: поглиблювати знання студентів щодо напрямів та методів психологічного дослідження девіантної поведінки, ознайомлювати з окремими методами.

Професійна спрямованість: уміння самостійно здійснювати первинний аналіз проблеми, підбирати та застосовувати методи дослідження девіантної поведінки клієнтів.

План:

- Діагностично значимі ознаки соціальної дезадаптації.
- Схема аналізу девіантної поведінки.
- Методи вивчення схильності до девіантної поведінки у соціології та психології.
- Методи дослідження соціально-психологічної адаптованості (К.Роджерс, Р.Даймонд), схильності до девіантної поведінки (СДП (О.М. Орел), методика «Прогноз» (Санкт-Петербург) [8; 9].

5. Використання ПДО (А.Є.Лічко) у діагностиці девіантної поведінки підлітків.
6. Карта спостереження (Ю.Клейберг) у роботі з девіантними молодшими школярами та підлітками.

Основні поняття	<i>Дитячо-батьківські стосунки, акцентуації характеру, психопатії, схильність до девіантної поведінки</i>
------------------------	---

Практична частина:

1. Ознайомлення з обов'язковими методами вивчення девіантної поведінки:
 - Методи дослідження соціально-психологічної адаптованості (К.Роджерс, Р.Даймонд), схильності до девіантної поведінки (СДП (О.М. Орел), методика «Прогноз» (Санкт-Петербург) (на вибір).
 - ПДО (А.Є. Лічко)
2. Виконання ПОЗ. Програма для обов'язкового виконання (за алгоритмом розв'язання ПОЗ)*:
 - Етап первинного аналізу проблеми (категоріально-термінологічне до визначення проблеми, з якою звернулися до психолога, формування реалістичних очікувань у людини, яка звернулася за допомогою та визначення напрямків практичної роботи психолога).
 - Планово-підготовчий етап (аналіз власного досвіду виконання подібних завдань при вивченні навчальних дисциплін та проходженні практик, підбір та аналіз літератури з проблеми, формулювання припущень про причини виникнення проблеми).
 - Підготовка необхідного матеріалу для діагностики за методикою ПДО (А.Є. Лічко), опитувальником СДП (О.М. Орел).

*З прикладом виконання професійно-орієнтованого завдання можна ознайомитися <http://eprints.zu.edu.ua/21417/>

Завдання для самостійної роботи

▪ Опрацювати питання	3 години
▪ Опрацювати основні поняття	1 година
▪ Виконання ПОЗ	4 години

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	1 оцінка
▪ звіт	1 оцінка

Література:

Основна література:

1. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки // http://imanbooks.com/book_450
2. Методы психологического исследования девиантного поведения: Учебное пособие / О.П. Макушина. – М., 2005. – 250 с.
3. Белоусова З.И. Овсянникова В.В. Социально-психологические проблемы девиантного поведения детей и подростков, г.Запорожье 1998. // http://lib.mir-x.ru/book_read.asp?id=6345
4. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 2-е изд., испр. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 288 с.
5. Клейберг Ю. А. Психология девиантного поведения. — М.: ТЦ Сфера, 2003. — 160 с.

Додаткова література:

6. Беличева С.А. Основы превентивной психологии. — М.: Редакционно-издательский центр Консорциума «Социальное здоровье России», 1994. – 236 с.
7. Личко А. Е., Иванов М. Я. Патохарактерологический диагностический опросник для подростков и опыт его практического применения. — Л. — 1976. — 57 с.; М.: «Фолиум», 1995, 64 с., 2-е изд.
8. Методы психологического изучения девиантного поведения: Учеб. пособие... \ О.П.Макушина. – Воронеж, 2005. – 80 с.
9. Орел А.Н. Методика диагностики склонности к отклоняющемуся поведению (СОП) // <http://psy-clinic.info/index.php/testy/255-metodika-diaagnostiki-sklonnosti-k-otklonyayushchemusya-povedeniyu-sop-orel-a-n>
10. Хагуров Т.А. Введение в современную девиантологию /учебное пособие/- Ростов-на-Дону, 2003.

11. Фурманов И.А. Психологические основы диагностики и коррекции нарушений поведения у детей подросткового и юношеского возраста. – Мн.: НИО, 1997. – 198 с.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу.

Контрольні питання:

1. Перерахуйте діагностично значимі ознаки соціальної дезадаптації.
2. Перерахуйте етапи психологічного аналізу девіантної поведінки.
3. Які існують методи вивчення схильності до девіантної поведінки?
4. В чому психологічний зміст дослідження акцентуацій характеру у контексті вивчення девіантної поведінки.
5. Поясніть доцільність застосування спостереження у вивченні девіантної поведінки.
6. Здійсніть первинний аналіз проблеми, з якою звернувся клієнт. В чому можливі причини девіантної поведінки?

Приклади професійно-орієнтованих завдань (із використанням матеріалів за Бондарчук О. І.

Навчальна програма дисципліни “Психологія девіантної поведінки” (для спеціалістів). — К.: МАУП, 2006. — 21 с.)

Клієнтський запит 1. До психолога звернулася викладачка університету: «Студент 2-го курсу О. дуже змінився. На першому курсі він старанно ставився до навчання, відвідував заняття, активно включався у життя групи. Зараз став багато пропускати. Ні одногрупникам, ні батькам не говорить, де і з ким проводить час. Став замкнутим, уникає спілкування, не відповідає на телефонні дзвінки. Якщо говорить, то тільки про гроші та про те, як йому все набридло. Батьки коментуючи поведінку сина, не можуть дати ніяких пояснень, оскільки «давно перестали його розуміти, покинули спроби ще 2 роки тому»».

Клієнтський запит 2. До психолога звернулася мати першокурсниці А.: «Моя дочка зі вступом в університет сильно змінилася. Говорить, що подорослішала. Вона мало уваги приділяє навчанню, багато гуляє з друзями, яких я не знаю. Зустрічається з чоловіком, який набагато старший за неї. Почала палити, по телефону комусь із подружок сказала, що пробувала якісь наркотики. Думаю, й алкоголь вживає. Я завжди їй говорила, що треба за собою слідувати, гарно вчитися – я ось старалась Вдома я, звичайно, її сварю, намагаюсь навчити розуму, а вона стала втікати - «свободи їй хочеться». Я боюсь, що вона зовсім зіп'ється, а це ж впливає на фігуру та зовнішність».

Клієнтський запит 3. До психолога звернувся молодий військовослужбовець, що вчергове повернувся із зони бойових дій. Відмічає зниження настрою, оскільки не може адаптуватися до цивільного життя; не може знайти себе, не знає, що робити, бо «я вмію тільки воювати». Говорить про труднощі у побудові взаємостосунків, постійне роздратування. Нічим займатися не хоче, спорт став обов'язком, а не задоволенням і користю. Ознак ПТСР не виявлено, однак про свою роботу говорити не хоче. Висловлює побоювання, що в такому стані не зможе нормально виконувати професійні обов'язки.

Клієнтський запит 4. До психолога звернулася класний керівник: С., учень 7-го класу. Погано вчиться, часто пропускає уроки. Коли приходять до школи, часто порушує дисципліну, на зауваження реагує або грубістю, або так, що взагалі йде зі школи, хизуючись перед однокласниками тим, що йому все можна, адже він вже “відзначився”, потрапивши через хуліганство (розбив вікна у торговельному кіоску) на облік до міліції. У бесіді зухвало заявив, що батьки для нього не авторитет, він їх не боїться і не любить. В класі претендує на позицію лідера, примушуючи однокласників підкорятися його правилам. Батьки не здатні впливати на його поведінку. Вчителі також не можуть примусити його дотримуватися дисципліни.

Клієнтський запит 5. До психолога звернулася класний керівник: О. у початковій школі була жвавою, веселою, товариською дівчинкою, гарно вчилася. Зараз вона у 7-му класі, часто пропускає заняття, погано вчиться, з однокласниками практично не спілкується, конфліктує з педагогами. Мати, коментуючи поведінку дівчинки, жаліється, що після її розлучення Таня зовсім “відбилася від рук”. Тетяна здається знервованою, стривоженою, ніби весь час думає про щось своє, а коли до неї звертаються, вся здригається. На контакт іде дуже важко, на питання відповідає неохоче. Однокласники кажуть, що вона багато читає у соц.мережах про групи типу «Синій кит», «Червона сова».

ТЕМА 2. ВИВЧЕННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У БІОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНИХ ФІЛОСОФСЬКОМУ ПІДХОДАХ

1. Біологічні теорії девіантності (Ч. Ломброзо, П. Джекобе, М. Шлапп).
2. Соціологія девіантності і девіантної поведінки (теорія аномії (Е. Дюркгейм), теорія соціальної напруги (Р. Мертон), теорія клеймування (Дж.Т.Мид), теорія девіантної поведінки Г. Кеплана).
3. Філософсько-гуманістичні концепції девіантності.

Основні поняття	<i>Аномія, клеймування, соціальна напруга, ярлики (стігми), первинна, вторинна девіантність, субкультурна теорія, самоактуалізація, йоготерапія, екзистенційний вакуум, хромосома теорія</i>
------------------------	--

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання	5 годин
▪ опрацювати основні поняття	1 година

Оцінювання

▪ перевірка рівня засвоєння знань на індивідуальній консультації у викладача	1 оцінка
--	----------

Література*Основна література*

1. Белоусова З.И. Овсянникова В.В. Социально-психологические проблемы девиантного поведения детей и подростков - Запорожье, 1998. – 236 с.
2. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 2-е изд., испр. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 288 с.
3. Хагуров Т.А. Введение в современную девиантологию /учебное пособие/- Ростов-на-Дону, 2003. – 343с.
4. Шнейдер Л.Б. Девиантное поведение детей и подростков. – М. Академический проект Трикста, 2005. – 336 с.

Змістовий модуль 2 КЛАСИФІКАЦІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Всього	У тому числі					Всього	У тому числі				
		Л.	П.	Лаб.	Інд.	С.р.		Л.	П.	Ла б.	Ін д.	С.р.
Змістовий модуль 2. Класифікація девіантної поведінки												
Тема 5. Класифікація девіантної поведінки. Особливості залежної поведінки	6	4				2	6				6	
• Психологія суїцидальної поведінки	4	2				2	4				4	
• Агресивна поведінка як форма прояву девіації	6		2			4	6		2		4	
• Делінквентна та віктимна поведінка	4		2			2	4				4	
Тема 6. Девіантна поведінка у дитячому і підлітковому віці	6		2			4	6				6	
Тема 7. Гендерно-вікові аспекти девіантної поведінки	2					2	2				2	
Виконання ІНДЗ (ПОЗ)	2				2		2			2		
Всього за модуль	30	6	6		2	16	30		2	2	26	

Практичні заняття №5-7

Умови одержання оцінки за модуль:

- одержати 5 оцінок (з 6 можливих: 1 оцінка за перевірку рівня засвоєння знань з теми, яка виносилася на самостійне опрацювання, є обов'язковою; 1 оцінка за звіт з теми № 6, 4 оцінок за усні та письмові відповіді на практичних заняттях).

Обов'язкові види робіт:

- опрацювати питання з плану практичного заняття;
- опрацювати основні поняття;
- опрацювати першоджерела;
- підготувати звіт за результатами виконання професійно-орієнтованого завдання;
- пройти перевірку рівня засвоєння знань з теми, яка виносилася на самостійне опрацювання, на індивідуальній консультації у викладача;
- написати підсумкову модульну контрольну роботу.

Види робіт на вибір:

- реферат або повідомлення (готує один студент з академічної групи);

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Тема 5.1. КЛАСИФІКАЦІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛЕЖНОЇ ПОВЕДІНКИ (ч.1-2)

Мета: інформувати студентів про критерії та підходи до класифікації девіантної поведінки; про механізми, рівні та етапи виникнення залежної поведінки.

Професійна спрямованість: усвідомлення чинників (домінування соціальних та особистісних), що зумовлюють прояви залежної поведінки клієнтів.

План:

- Класифікація девіантної поведінки.
- Психологічний зміст залежної поведінки.
- Механізми виникнення залежності.
- Рівні залежної поведінки.

5. Мотиви вживання підлітками алкоголю.

Основні поняття	<i>Залежна поведінка, психологічна залежність, хімічна залежність, алкогольний делірій, делінквентна поведінка, бродяжництво, суїцид, агресивна поведінка, залежна поведінка, вандалізм, проституція, віктимна поведінка</i>
------------------------	--

Література:

Основна література

1. Айвазова А. Е. Психологические аспекты зависимости. — СПб.: Издательство «Речь», 2003. - 120 с.
2. Белоусова З.И. Овсянникова В.В. Социально-психологические проблемы девиантного поведения детей и подростков, г.Запорожье 1998 // http://lib.mir-x.ru/book_read.asp?id=6345
3. Березин С. В., Лисецкий К. С. Психология ранней наркомании - Москва-Самара, 2000. - 41 с.
4. Шнейдер Л.Б. Девиантное поведение детей и подростков. – М.: Академический проект; Трикста, 2005. – 336 с.

Додаткова література

5. Бочкарева Г.Г. Психологическая характеристика мотивационной сферы подростков-правонарушителей. Сб.: "Изучение мотивации поведения детей и подростков". М., 1972.
6. Данилин А.Г. - LSD. Галлюциногены, психоделия и феномен зависимости – М.: ЗАО Изд-во Центрполиграф, 2001. - 521 с.
7. Даулинг С. Психология и лечение зависимого поведения. - М. Независимая фирма Класс, 2000. - 240 с.
8. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 2-е изд., испр. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 288 с.
9. Змановская Е.В., Рыбников В.Ю. Девиантное поведение личности и группы: Учеб. пособие. – СПб.: Питер, 2012. – 352 с.
10. Петракова Т.И., Лимонова Д.Л., Ситуационная мотивация употребления наркотиков у подростков. //Вопр.психол., 1999. - №5.
11. Психологічна готовність до адитивної поведінки // Психолог, 2003. — № 7. – С.12 – 20.
12. Психология и лечение зависимого поведения / Под ред. С. Даулинга/Пер. с англ. Р.Р. Муртазина. — М.: Независимая фирма "Класс", 2000. — 240 с.
13. Романова О.Л., Петракова Т.И. Социально-психологические механизмы усвоения детьми алкогольной традиции. // Вопр. психол., 1992. - №5-6.
14. Фурманов И.А. Психологические основы диагностики и коррекции нарушений поведения у детей подросткового и юношеского возраста. – Мн.: НИО, 1997. – 198 с.
15. Черников А.А., Зверева С.В. Индивидуально-типологические и характерологические маркеры формирования компьютерной игровой зависимости у подростков 14-16 лет// Психология человека в современном мире. Том 3. Психология развития и акмеология. Экзистенциальные проблемы в трудах С. Л. Рубинштейна и в современной психологии / Ответственные редакторы: А. Л. Журавлев, Е. А. Сергиенко, В. В. Знаков, И. О. Александров. -М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2009. – С.126-131.
16. Ципоркина И.В., Кабанова Е.А. Психологическая зависимость: как не разориться, покупая счастье. – М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА. – 336 с.

Тема 5.2. ПСИХОЛОГІЯ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

Мета: інформувати студентів про суїцид та форми його прояву; механізми, мотиви та фактори суїцидальної поведінки.

Професійна спрямованість: уміння визначати чинники самогубства та виокремлювати у поведінці і висловлюваннях клієнта суїцидонебезпечні симптоми.

План:

1. Поняття про самоушкоджуючу поведінку (СУП).
2. Поняття суїциду.
3. Мотиви та види самогубства.
4. Фактори, що сприяють виникненню суїцидальних думок.

Основні поняття	<i>Передсуїцидальний синдром, самоушкоджуюча поведінка, суїцидальні дії, суїцид (самогубство), неусвідомлюваний суїцид, ризикована гра,</i>
------------------------	---

Література:

Основна література

1. Амбрумова А.Г. Суицидальное поведение как объект комплексного изучения (Сборник научных трудов). - М.: Изд. Моск. НИИ психиатрии МЗ СССР, 1986. (С. 7 - 25.)
2. Ефремов В. С. Основы суицидологии. - СПб.: «Издательство «Диалект», 2004. - 480 с:
3. Психологія суїциду: Посібник / за ред.. В.П. Москальця. – К.: Академвидав, 2004. – 288 с.

Додаткова література

1. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 2-е изд., испр. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 288 с.
2. Змановская Е.В., Рыбников В.Ю. Девиантное поведение личности и группы: Учеб. пособие. – СПб.: Питер, 2012. – 352 с.
3. Комер Р. Патопсихология поведения. Нарушения и патологии психики. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 608 с.
4. Меннингер К. Война с самим собой / Перевод Ю. Бондарева. – М.: Изд-во Эксмо-пресс, 2001. – 480с.
5. Пономаренко И.Л. Психологическая характеристика подростков с девиантным поведением // Практична психологія соціальна робота, 2002. – №4. – С. 1-6.
6. Шнейдер Л.Б. Девиантное поведение детей и подростков. – М.: Академический проект; Трикта, 2005. – 336 с.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5

Тема 5.3. КЛАСИФІКАЦІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ. АГРЕСИВНА ПОВЕДІНКА ЯК ФОРМА ПРОЯВУ ДЕВІАЦІЇ

Мета: поглиблювати знання студентів з проблем дитячої та підліткової агресії, розуміння агресивності як соціально детермінованого прояву дезадаптації.

Професійна спрямованість: уміння визначати мотиви агресивної поведінки клієнта.

План:

1. Психологічний зміст агресивності. Агресія і агресивна поведінка.
2. Основні підходи до пояснення природи агресивної поведінки:
 - фрустраційні теорії;
 - теорія соціального научіння;
 - особливості агресивної поведінки у дитячому віці.
3. Агресивність як прояв дезадаптації у підлітковому віці.
4. Умови формування агресивної поведінки.

Основні поняття	Агресія, агресивність, агресивна поведінка, вербальна агресія, невербальна агресія, пасивна агресія,
Опрацювати	Румянцева Т.Г. Понятие агрессивности в современной зарубежной психологии // Вопросы психологии, 1991. – №1. – 81-87.

Завдання для самостійної роботи

▪ Опрацювати питання	2 години
▪ Опрацювати першоджерела	0,5 години
▪ Опрацювати основні поняття	0,5 години

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	1 оцінка
▪ тест	1 оцінка

Література:

Основна література:

1. Белоусова З.И. Овсянникова В.В. Социально-психологические проблемы девиантного поведения детей и подростков, г.Запорожье 1998. // http://lib.mir-x.ru/book_read.asp?id=6345
2. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 2-е изд., испр. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 288 с.
3. Степанов В.И. Психология трудных школьников. Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 3-е перераб. и доп. - М.: Изд. центр «Академия», 2001. - 336 с.

Додаткова література:

1. Коваленко О.Г. прояви агресії підлітків, схильних до девіантної поведінки // Психолого-педагогічні аспекти розвитку особистості в сучасному світі : Збірник наукових праць. - Полтава: Освіта, 2007. - С. 46-49.
2. Максименко К. Агресивність підлітків. Експериментальне вивчення // Психолог, 2003. - № 6. - С.10-12.
3. Можгинский Ю.Б. Агрессивность детей и подростков Распознавание, лечение, профилактика // [file:///H:/DOCUME~1/03A6~1/LOCALS~1/Temp/Rar\\$EX00.359/](file:///H:/DOCUME~1/03A6~1/LOCALS~1/Temp/Rar$EX00.359/)
4. Смирнова Е.О., Хузеева Г.Р. Психические особенности и варианты детской агрессивности // Вопросы психологии, 2002. - №1.
5. Фурманов И.А. Психологические основы диагностики и коррекции нарушений поведения у детей подросткового и юношеского возраста. - Мн.: НИО, 1997. - 198 с.
6. Шебанова В.И. Профилактика и коррекция агрессивного поведения у младших школьников с задержкой психического развития // Практична психологія соціальна робота, 2002. - №1. - С. 6-21.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу.

Контрольні питання:

1. Перерахуйте підліткові поведінкові реакції.
2. Дайте визначення поняття «агресія», «агресивність».
3. Поясніть психологічний зміст агресивності.
4. Поясніть чинники агресивної поведінки з позицій фрустраційної теорії.
5. Поясніть чинники агресивної поведінки з позицій теорії соціального научіння.
6. Чому агресивність вважається проявом дезадаптації у підлітковому віці.
7. Які групи умов впливають на формування агресивності у дитячому та підлітковому віці?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Тема 5.4. ДЕЛІНКВЕНТНА І ВІКТИМНА ПОВЕДІНКА

Мета: поглиблювати знання студентів з проблем асоціальної та делінквентної поведінки.

Професійна спрямованість: уміння визначати мотиви асоціальної поведінки клієнта; розпізнавати ознаки віктимної поведінки.

План:

1. Поняття про делінквентну поведінку як форму девіації.
2. Умови формування делінквентної поведінки.
3. Протиправна мотивація та асоціальна спрямованість як механізми виникнення делінквентної поведінки.
4. Віктимна поведінка у підлітковому віці.

Основні поняття	Делінквентна поведінка, кримінальна поведінка, антисоціальна поведінка, правопорушення, антисоціальна (психопатична особистість), віктимність
Опрацювати	<ul style="list-style-type: none"> - Иванченко В.Н. Асмолов А.Г. Установки личности и противоправное поведение. // Вопросы психологии. - 1991. - №2. - С.97-102. - Реан А.А. Характерологические особенности подростков-делинквентов. // Вопросы психологии // 1991. - №4. - С.139-144.

Завдання для самостійної роботи

▪ Опрацювати питання	1,5 години
▪ Опрацювати першоджерела	1 година

Оцінювання

Література:

Основна література:

1. Белоусова З.И. Овсянникова В.В. Социально-психологические проблемы девиантного поведения детей и подростков, г.Запорожье 1998. // http://lib.mir-x.ru/book_read.asp?id=6345
2. Бочкарева Г.Г. Психологическая характеристика мотивационной сферы подростков-правонарушителей Сб.: "Изучение мотивации поведения детей и подростков". М.,1972. <http://psylib.net/g-g-bochkareva-psixologicheskaya-xarakteristika-motivacionnoj-sfery-podrostkov-pravonarushitelej/>
3. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 2-е изд., испр. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 288 с.
4. Клейберг Ю. А. Психология девиантного поведения. — М.: ТЦ Сфера, 2003. — 160 с.

Додаткова література:

1. Беличева С.А. Основы превентивной психологии. — М.: Редакционно-издательский центр Консорциума «Социальное здоровье России»,1994. — 236 с.
2. Заика Е.В., Крейдун Н.П., Ячина А.С. Психологическая характеристика личности подростков с отклоняющимся поведением // Вопросы психологии, 1990. — №4
3. Зюбин Л.М. О природе ассоциального поведения несовершеннолетних.// Вопросы психологии,1973. - №4. — С.59-64.
4. Иванов П. А. Стратегии совладания у лиц,совершивших правонарушение на фоне длительного стресса // Психологическая наука и образование. — 2008. — № 5. — С.155-163.
5. Мамайчук И. И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии. - СПб.: Речь, 2006. - 400 с.
6. Уайнхолд Б. и Д. Освобождение от созависимости. - М. Независимая фирма Класс, 2002. - 224 с
7. Фокіна О.В, Роль особистісного егоцентризму в структурі підліткової девіантності. Автореф. канд. психол. наук. — М., 2008. — 22 с.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу.

Контрольні питання:

1. Розмежуйте зміст понять «делінквентна», «асоціальна», «кримінальна» поведінка.
2. Перерахуйте основні мотиви протиправної поведінки.
3. Визначте провідні умови формування віктимної поведінки.
4. Проаналізуйте чинники сімейного виховання, що зумовлюють формування віктимної поведінки.
5. Наведіть приклади психопатичні особистості у художній літературі.
6. Перерахуйте основні групи протиправних установок особистості.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Тема 6. ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА У ДИТЯЧОМУ ТА ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Мета: поглиблювати знання студентів з проблем підліткових проявів девіантної поведінки.

Професійна спрямованість: уміння визначати чинники та мотиви поведінкових реакцій у підлітковому віці та підбирати прийоми психологічної допомоги; уміння проводити психологічні дослідження передумов девіантної поведінки, здійснювати аналіз та інтерпретацію отриманих результатів.

План:

1. Особистісні особливості дітей і підлітків з девіантною поведінкою.
2. Поведінкові реакції у підлітковому віці.
3. Психологічні синдроми дитячого і підліткового віку: демонстративність, негативна самопрезентація, позитивна самопрезентація і гіперсоціальність, тривожність, відхід від діяльності, соціальна дезорієнтація, сімейна та групова ізоляція.

поняття	<i>реакція відмови від діяльності (контактів), реакція імітації, реакція компенсації, демонстративність, негативна самопрезентація, позитивна самопрезентація і гіперсоціальність, тривожність, соціальна дезорієнтація, сімейна (групова) ізоляція</i>
Опрацювати	– Пономаренко И.Л. Психологическая характеристика подростков с девиантным поведением // Практична психологія соціальної роботи, 2002. – №4. – С. 1-6.

Практична частина:

1. Виконання ПОЗ. Програма для обов'язкового виконання (за алгоритмом розв'язання ПОЗ):

- Етап практичної роботи:
 - аналіз та інтерпретація отриманих даних, висновки за результатами дослідження психологічних особливостей особистості із девіантною поведінкою (на основі діагностики);
 - Конспект бесіди, в ході якої Ви представляєте клієнту (або особі, яка звернулася за допомогою) результати дослідження та окреслюєте основні напрями та прийоми корекційної роботи (демонстрація).

Завдання для самостійної роботи

▪ Опрацювати питання	2 години
▪ Опрацювати першоджерела	0.5 години
▪ Опрацювати основні поняття	0,5 години
▪ Виконання практичного завдання	1 година +2 години

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання (або демонстрація практичного завдання)	1 оцінка
▪ тест	1 оцінка

Література:

Основна література

1. Белоусова З.И. Овсянникова В.В. Социально-психологические проблемы девиантного поведения детей и подростков, г.Запорожье 1998. // http://lib.mir-x.ru/book_read.asp?id=6345
2. Венгер А.Л. На что жалуетесь? Выявление и коррекция неблагоприятных вариантов развития личности детей и подростков. – Педагогический Центр «Эксперимент», Москва-Рига, 2000. – 150 с.
3. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 2-е изд., испр. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 288 с.
4. Коломинский Я.Л., Панько Е.Л., Игумнов С.А. Психическое развитие детей в норме и патологии: психологическая диагностика, профилактика и коррекция. – СПб.: Питер, 2004. – 480 с.

Додаткова література

1. Бочкарева Г.Г. Психологическая характеристика мотивационной сферы подростков-правонарушителей Сб.: "Изучение мотивации поведения детей и подростков". М.,1972.
2. Казанская В. «Подросток. Трудности взросления./2-е издание, дополненное.»: Питер; СПб.; 2008 – 177 с.
3. Клейберг Ю. А. Психология девиантного поведения. — М.: ТЦ Сфера, 2003. — 160 с.
4. Максимова Н.Ю. диагностика и коррекция поведения трудных подростков // Вопросы психологии. – 88 №3. – С. 93-99.
5. Степанов В.И. Психология трудных школьников. Учеб. пособие для студ. высш. учеб заведений . – 3-е перераб. и доп. – М.: Изд. центр «Академия», 2001. – 336 с.
6. Шнейдер Л.Б. Девиантное поведение детей и подростков. – М.: Академический проект; Трикста, 2005. – 336 с.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу.

Контрольні питання:

1. Перерахуйте психологічні групи мотиваційних та індивідуально-типологічних властивостей підлітків із девіантною поведінкою.

2. Перерахуйте основні поведінкові реакції у підлітковому віці.
3. Визначте провідні особливості реакцій імітації та емансипації у підлітковому віці.
4. В чому відмінність між реакціями емансипації та реакціями відокремлення у підлітковому віці.
5. Наведіть приклади психологічних синдромів підліткового віку з творів художньої літератури або із власного досвіду.

ТЕМА 3. ГЕНДЕРНО-ВІКОВІ АСПЕКТИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

1. Передумови виникнення девіантної поведінки у дошкільному віці: деструктивний стиль виховання, дефіцит спілкування з дорослими та однолітками.
2. Причини та прояви шкільної дезадаптації у молодшому шкільному та підлітковому віці.
3. Основні види девіантної поведінки у підлітковому віці: механізми формування делінквентної, залежної, суїцидальної, агресивної, віктимної поведінки; бродяжництва, страхів.
4. Гендерно-рольові стосунки як чинник формування девіантної поведінки.

Основні поняття	<i>Деструктивний стиль виховання, дефіцит спілкування, шкільна дезадаптація, гендерні стереотипи.</i>
------------------------	---

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання	1,5 години
▪ опрацювати основні поняття	0,5 години

Оцінювання

▪ перевірка рівня засвоєння знань на індивідуальній консультації у викладача	1 оцінка
--	----------

Основна література:

1. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки // http://imanbooks.com/book_450
2. Фурманов И.А. Психологические основы диагностики и коррекции нарушений поведения у детей подросткового и юношеского возраста. – Мн.: НИО, 1997. – 198 с.
3. Белоусова З.И. Овсянникова В.В. Социально-психологические проблемы девиантного поведения детей и подростков - Запорожье, 1998. // http://lib.mir-x.ru/book_read.asp?id=6345.
4. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 2-е изд., испр. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 288 с.
5. Клейберг Ю.А. Психология девиантного поведения: Учебное пособие для вузов. – М.: ТЦ Сфера при участии «Юрайт-М», 2001 – 160 с.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Всього	У тому числі					Всього	У тому числі				
		Л.	П.	Лаб.	Інд.	С.р.		Л.	П.	Ла б.	Ін д.	С.р.
Змістовий модуль 3. Проблеми профілактики і корекції девіантної поведінки												
Тема 8. Теоретичні передумови профілактики і корекції девіантної поведінки	6	2				4	6				6	
• Профілактика девіантної поведінки	6		2			4	6				6	
Тема 9. Психологічна корекція девіантної поведінки	10	2	2			6	10				10	
• Основні форми психологічної корекції девіантної поведінки	6		2			4	6				6	
Виконання ІНДЗ (ПОЗ)	2				2		2			2		
Всього за модуль	30	4	6		2	18	30			2	28	

Практичні заняття №8-10

Умови одержання оцінки за модуль:

- відвідати 3 заняття (з 3 занять);
- одержати 5 оцінок (з 6 можливих: 1 оцінка за звіт з професійно-орієнтованого завдання, 5 оцінок за усні та письмові відповіді на практичних заняттях);
- написати підсумкову модульну роботу.

Обов'язкові види робіт:

- опрацювати питання з плану практичного заняття;
- опрацювати основні поняття;
- законспектувати першоджерела;
- підготувати звіт за результатами практичного завдання.

Види робіт на вибір:

- реферат або повідомлення (готує один студент з академічної групи);

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Тема1. ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПРОФІЛАКТИКИ І КОРЕКЦІЇ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Мета: інформувати студентів про основні напрями та рівні психологічної допомоги людям із девіантною поведінкою, провідні психологічні підходи до корекції девіантної поведінки.

Професійна спрямованість: уміння самостійно визначати найбільш ефективні підходи та прийоми психологічної допомоги відповідно до запиту клієнта.

План:

1. Напрями психологічної допомоги особистості: психологічна превенція і психологічна інтервенція.
2. Проблеми та рівні профілактики девіантної поведінки: попередження, профілактика
3. Психологічні підходи до корекції девіантної поведінки: поведінковий, когнітивно-аналітичний, сугестивно-біхевіоральний (Захаров М.П.).

Основні поняття	<i>Профілактика девіантної поведінки, первинна, вторинна, третинна профілактика девіантної поведінки, превенція</i>
------------------------	---

Література:

Основна література

1. Беличева С.А. Основы превентивной психологии – Редакционно-издательский центр Консорциума "Социальное здоровье России" – 236 с.
2. Захаров Н. Психотерапия пограничных расстройств и состояний зависимости. - М. ДеЛи Принт, 2004. – 288 с.
3. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 2-е изд., испр. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 288 с.
4. Клейберг Ю. А. Психология девиантного поведения. — М.: ТЦ Сфера, 2003. — 160 с.

Додаткова література

1. Венгер А.Л. На что жалуетесь? Выявление и коррекция неблагоприятных вариантов развития личности детей и подростков. – Педагогический Центр «Эксперимент», Москва-Рига, 2000. – 150 с.
2. Данилин А. Как спасти детей от наркотиков. - М. ЗАО Изд-во Центрполиграф, 2001. - 348 с.
3. Даулинг С. Психология и лечение зависимого поведения. - М. Независимая фирма Класс, 2000. - 240 с.
4. Змановская Е.В., Рыбников В.Ю. Девиантное поведение личности и группы: Учеб. пособие. – СПб.: Питер, 2012. – 352 с.
5. Игумнов С. А. Психотерапия и психокоррекция детей и подростков — М.: Изд-во Института психотерапии, 2000. — 112 с.
6. Карпинский К. В. Психологическая коррекция смысловой регуляции жизненного пути девиантной личности: Монография/ К.В.Карпинский; Под. ред. Т.К.Комаровой. - Гродно: ГрГУ, 2002. - 139 с.
7. Лисецкий К.С. Психологические основы профилактики наркотической зависимости 19.00.07 - Педагогическая психология (психологические науки). Автореф. дис. доктора психол. наук Москва – 2008. – 46 с.
8. Максимова Н.Ю. Диагностика и коррекция поведения трудных подростков // Вопросы психологии. – 1988. – №3 – С.93-99.
9. Фурманов И.А. Психологические основы диагностики и коррекции нарушений поведения у детей подросткового и юношеского возраста.– Мн.: НИО, 1997.– 198 с.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №8

Тема 1. ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Мета: поглиблювати знання студентів з проблем змісту, рівнів форм психологічної профілактики девіантної поведінки; психологічної підтримки дезадаптованих школярів.

Професійна спрямованість: уміння самостійно визначати рівень необхідної профілактичної допомоги та конкретні прийоми допомоги у попередженні негативних впливів оточення, формування нормативно-ціннісних уявлень, надання психологічної та ціннісної підтримки.

План:

1. Специфіка психологічної роботи з девіантною поведінкою.
2. Зміст, рівні та основні форми профілактики девіантної поведінки.
3. Психолого-педагогічна підтримка дезадаптованих школярів.
4. Попередження прямих та опосередкованих десоціалізуючих впливів сім'ї.
5. Цілеспрямоване формування ціннісно-нормативних уявлень учнів. Статеве виховання та психосексуальний розвиток підлітків.
6. Соціально-педагогічна превенція процесу криміналізації неформальних підліткових груп.

Основні поняття	<i>Профілактика девіантної поведінки, первинна, вторинна, третинна профілактика девіантної поведінки, превенція, організація соціального середовища, інформування, активне соціальне наuczіння, організація діяльності, мінімізація негативних впливів</i>
Опрацювати	– Максимова Н.Ю. Диагностика и коррекция поведения трудных подростков // Вопросы психологии. – 1988. – №3 – С.93-99.

Завдання для самостійної роботи

- Опрацювати питання

| 3 години

▪ Опрацювати першоджерела	0,5 годин
▪ Опрацювати основні поняття	0,5 годин

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	1 оцінка
▪ тест	1 оцінка

Література:

Основна література:

1. Беличева С.А. Основы превентивной психологии – Редакционно-издательский центр Консорциума "Социальное здоровье России" – 236 с.
2. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 2-е изд., испр. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 288 с.
3. Змановская Е.В., Рыбников В.Ю. Девиантное поведение личности и группы: Учеб. пособие. – СПб.: Питер, 2012. – 352 с.
4. Клейберг Ю. А. Психология девиантного поведения. — М.: ТЦ Сфера, 2003. — 160 с.

Додаткова література:

1. Березин С. В., Лисецкий К. С. Психология ранней наркомании - Москва-Самара, 2000. - 41 с
2. Лисецкий К.С. Психологические основы профилактики наркотической зависимости 19.00.07 - Педагогическая психология (психологические науки). Автореф. дис. доктора психол. наук Москва – 2008. – 46 с.
3. Мишко Н.М. Психологічні детермінанти та шляхи профілактики девіантної поведінки підлітків // Психолого-педагогічні аспекти розвитку особистості в сучасному світі : Збірник наукових праць. – Полтава: Освіта, 2007. – С.60-64.
4. Степанов В.И. Психология трудных школьников. Учеб. пособие для студ. высш. учеб заведений . – 3-е перераб. и доп. – М.: Изд. центр «Академия», 2001. – 336 с.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу.

Контрольні питання:

1. Проаналізуйте зміст рівнів психологічної профілактики девіантної поведінки
2. Перерахуйте основні форми психологічної профілактики девіантної поведінки.
3. Яких форм може набувати психологічна підтримка соціально дезадаптованих школярів.
4. Оцініть ефективність інформування, дискусії, включення у діяльність як методів попередження девіантної поведінки.
5. Чи впливає психосексуальний розвиток підлітків на формування девіантної поведінки? Аргументуйте.
6. З ким із суміжних спеціалістів має співпрацювати психолог у попередженні девіантної поведінки підлітків?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №9

Тема2. ПСИХОЛОГІЧНА КОРЕКЦІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Мета: поглиблювати знання студентів з проблем змісту, рівнів форм психологічної корекції девіантної поведінки; надання психологічної підтримки девіантній особистості.

Професійна спрямованість: уміння самостійно підбирати прийоми консультативної та корекційної роботи з підлітками із девіантною поведінкою.

План:

1. Принципи та зміст психологічної корекції девіантної поведінки. Модель корекційно-виховної роботи з підлітками.
2. Психологічна інтервенція у девіантну поведінку: подолання, корекція, реабілітація.
3. Психологічне консультування у роботі з девіантною особистістю. Сімейне консультування.
4. Особливості роботи "телефону довіри" як анонімного консультування особистості, схильної до девіантної поведінки.
5. Психолого-педагогічна підтримка соціально дезадаптованої особистості.
6. Ресоціалізація як організований соціально-педагогічний процес.

Основні поняття	<i>Корекція девіантної поведінки, інтервенція у девіантну поведінку, анонімне консультування, психолого-педагогічна підтримка, ресоціалізація</i>
Опрацювати	– Смілянець І.О. Корекція девіантної поведінки підлітків засобами арт-терапії // http://vuzlib.com/content/view/944/94/

Практична частина:

Виконання ПОЗ (за алгоритмом):

- Етап практичної роботи (надання психологічної допомоги (**продемонструвати** фрагмент консультативної бесіди, психотерапевтичної роботи, тренінгового заняття – *на вибір*))

Завдання для самостійної роботи

▪ Опрацювати питання	2 години
▪ Опрацювати першоджерела	1 година
▪ Опрацювати основні поняття	1 година
▪ Виконання практичного завдання	2 години

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання або демонстрація виконання практичного завдання	1 оцінка
---	----------

Література:

Основна література:

1. Змановская Е.В., Рыбников В.Ю. Девиантное поведение личности и группы: Учеб. пособие. – СПб.: Питер, 2012. – 352 с.
2. Клейберг Ю. А. Психология девиантного поведения. — М.: ТЦ Сфера, 2003. — 160 с.
3. Фурманов И.А. Психологические основы диагностики и коррекции нарушений поведения у детей подросткового и юношеского возраста. – Мн.: НИО, 1997. – 198 с.

Додаткова література:

1. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки // http://imanbooks.com/book_450
2. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 2-е изд., испр. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 288 с.
3. Даулинг С. Психология и лечение зависимого поведения. - М. Независимая фирма Класс, 2000. - 240 с
4. Захаров Н. Психотерапия пограничных расстройств и состояний зависимости. - М. ДеЛи Принт, 2004. – 288 с.
5. Родионов В.А. Коррекция девиантного поведения детей и подростков с помощью дифференцированного применения средств двигательной активности.// Школа здоровья.1996. – №4. – С. 114.
6. Ципоркина И.В., Кабанова Е.А. Психологическая зависимость: как не разориться, покупая счастье. – М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА. – 336 с.
7. Шнейдер Л.Б. Девиантное поведение детей и подростков. – М.: Академический проект; Трикста, 2005. – 336 с.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу.

Контрольні питання:

1. Проаналізуйте зміст та принципи корекції девіантної поведінки.
2. Визначте основні напрями консультативної роботи із девіантною особистістю.
3. Проаналізуйте можливості телефонного консультування у роботі з девіантною особистістю.
4. Визначте основні напрями сімейного консультування у роботі з девіантною особистістю.
5. Визначте основні принципи психолого-педагогічної підтримки девіантної особистості.
6. Дайте визначення поняття «інтервенція у девіантну поведінку». Наведіть приклади.

7. Розкрити психологічний зміст на напрямки ре соціалізації девіантної особистості. Напрями роботи психолога.
8. Оцініть можливості різних терапевтичних підходів у роботі з девіантною особистістю.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ № 10

Тема 2. ОСНОВНІ ФОРМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Мета: розширювати знання студентів з проблем можливостей різних терапевтичних підходів у роботі з девіантною особистістю.

Професійна спрямованість: уміння застосовувати консультативні прийоми у ситуації інтервенції у різні види девіантної поведінки.

План:

1. Методи психологічної корекції девіантної поведінки.
2. Використання когнітивно-поведінкової моделі психотерапії у корекції девіантної поведінки: стимулювання позитивної мотивації, корекція емоційних станів, методи саморегуляції, когнітивне переструктурування, формування позитивної поведінки.
3. Можливості та обмеження використання психаналітичної та гештальттерапії у корекції агресивної, самоушкоджуючої і суїцидальної поведінки.
4. Особливості психологічної інтервенції у різні види девіантної поведінки:
 - самоушкоджуючу та суїцидальну поведінку;
 - агресивну поведінку;
 - жорстоке ставлення до дітей;
 - алкогольну і наркотичну залежність;
 - делінквентність.

Основні поняття	<i>Когнітивно-поведінкова модель психотерапії, позитивна поведінка, поведінкове інтерв'ю, прийом оцінки негативних наслідків девіантної поведінки, позитивне підкріплення</i>
Опрацювати	<ul style="list-style-type: none"> – Шебанова С.Г. Концептуальная модель коррекции агрессивного поведения // Практична психологія соціальна робота, 2002. – №8. – С. 52-53. – Акимов М.К., Семенов С.Ю. Стили совладающего поведения у зависимых и независимых от психоактивных веществ подростков // Вопр. психол.– 2008. – №5. – С.54-63.

Практична частина:

Виконання ПОЗ (за алгоритмом):

- Звітно-підсумковий етап (представлення результатів людині, яка звернулася із запитом (виступ на батьківських зборах)
- Етап самоаналізу та групової рефлексії

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати питання	2,5 години
Опрацювати першоджерела	1 година
Опрацювати основні поняття	0,5 години
Виконання практичного (професійно-орієнтованого завдання)	2 години

Оцінювання

усна відповідь на питання або презентація професійно-орієнтованого завдання	1 оцінка
тест	1 оцінка

Література:

Основна література:

1. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 2-е изд., испр. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 288 с.
2. Змановская Е.В., Рыбников В.Ю. Девиантное поведение личности и группы: Учеб. пособие. – СПб.: Питер, 2012. – 352 с.
3. Игумнов С. А. Психотерапия и психокоррекция детей и подростков — М.: Изд-во Института психотерапии, 2000. — 112 с.
4. Ремшмидт Х. Детская и подростковая психиатрия/ Пер. с нем. Т.Н.Дмитриевой.-М.: Изд-во ЭКСМО–Пресс, 2001.-624с.

Додаткова література:

1. Данилин А., Данилина И. Как спасти детей от наркотиков. — «Врачи предупреждают». — М.: ЗАО Изд-во Центрполиграф 2001. - 348 с.
2. Даулинг С. Психология и лечение зависимого поведения. - М. Независимая фирма Класс, 2000. - 240 с
3. Захаров Н. Психотерапия пограничных расстройств и состояний зависимости. - М. ДеЛи Принт, 2004. – 288 с.
4. Меннингер К. Война с самим собой / Перевод Ю. Бондарева. – М.: Изд-во Эксмо-пресс, 2001. – 480с. (С.429-466).
5. Психология и лечение зависимого поведения/Под ред. С. Даулинга / Пер. с англ. Р.Р. Муртазина. — М.: Независимая фирма “Класс”, 2000. — 240 с.
6. Психологія суїциду: Посібник / за ред.. В.П. Москальця. – К.: Академвидав, 2004. – 288 с.
7. Ципоркина И.В., Кабанова Е.А. Психологическая зависимость: как не разориться, покупая счастье. – М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА. – 336 с.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу.

Контрольні питання:

1. Перерахуйте основні групи методів психологічної корекції девіантної поведінки
2. Оцініть можливості когнітивно-поведінкової терапії у роботі з девіантною особистістю у різні вікові періоди.
3. Розкрийте зміст прийомів стимулювання позитивної мотивації, корекції емоційних станів, когнітивного реструктурування.
4. Оцініть можливості гештальт-терапії у роботі з девіантною особистістю.
5. Проаналізуйте особливості інтервенції у різні види девіантної поведінки.
6. Наведіть приклади позитивного підкріплення у роботі із підлітками із девіантною поведінкою.

ЗАВДАННЯ ДО ПІДСУМКОВОЇ МОДУЛЬНОЇ РОБОТИ 1

Умовою допуску до ПМР є проходження перевірки рівня засвоєння знань з тем, які виносилися на самостійне опрацювання та зарахування звіту за результатами виконання професійно-орієнтованого завдання.

I. Тестові завдання

Максимальна кількість балів – 20.

Приклади тестового завдання:

Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді

1. Галузь психології, що вивчає особливості поведінки, що відхиляється від найважливіших соціально прийнятих норм
 - а) адитивна психологія;
 - б) психологія девіантної поведінки;
 - в) юридична психологія
 - г) психологія підлітків.
2. Беззмістовна руйнівна поведінка: знищення матеріальних та культурних цінностей; засмічення громадських місць, погроми тощо...:

а) агресивна поведінка; б) вандалізм; в) аутоагресивна поведінка; г) віктимна поведінка

II. Теоретичні завдання

(оцінюються від 0 до 30 балів).

1. Девіантологія: предмет, специфіка, сфери застосування.
2. Поняття девіації у психології. Поняття соціальної норми та його зміст у побуті, соціології і психології. Соціальні норми і соціальний контроль.
3. Психологічні підходи до аналізу девіантної поведінки: психодинамічний аналіз чинників та механізмів формування девіантної поведінки; девіантна поведінка як результат наслідків.
4. Психологічні підходи до аналізу девіантної поведінки: екзистенційно-гуманістичний підхід до девіантної поведінки; структурно-динамічна концепція девіантності та девіантної поведінки.
5. Біологічні та соціологічні теорії девіантності і девіантної поведінки (теорія аномії, теорія клеймування, теорія девіантної поведінки Г. Кеплана).
6. Проблеми співвідношення біологічного і соціального у процесі формування девіантної поведінки. Порушення соціалізації: чинники, механізми регуляції.
7. Соціальні функції девіантної поведінки.
8. Підліткові поведінкові реакції. Роль неформальних підліткових криміногенних груп у десоціалізації неповнолітніх.
9. Сімейне виховання як чинник девіації у підлітковому віці.
10. Діагностично значимі ознаки соціальної дезадаптації. Схема аналізу девіантної поведінки.
11. Методи вивчення девіантної поведінки у соціології та психології.
12. Класифікація девіантної поведінки.
13. Психологічний зміст залежної поведінки: механізми виникнення та рівні залежної поведінки. Мотиви вживання підлітками алкоголю
14. Поняття про самоушкоджуючу поведінку (СУП) та суїцид у психології. Мотиви та види самогубства. Фактори виникнення суїцидальних думок.
15. Психологічний зміст агресивності. Агресія і агресивна поведінка. Умови формування агресивної поведінки.
16. Основні підходи до пояснення природи агресивної поведінки: фрустраційні теорії; теорія соціального навчання. Вікові особливості агресивності: особливості агресивної поведінки у дитячому віці; агресивність як прояв дезадаптації у підлітковому віці.
17. Поняття про делінквентну поведінку як форму девіації. Умови формування делінквентної поведінки. Протиправна мотивація та асоціальна спрямованість як механізми виникнення делінквентної поведінки.
18. Причини та прояви шкільної дезадаптації.
19. Основні види девіантної поведінки у підлітковому віці: механізми формування бродяжництва, страхів, вандалізму, віктимної поведінки.
20. Гендерно-рольові стосунки як чинник формування девіантної поведінки.
21. Напрями психологічної допомоги особистості: психологічна превенція і психологічна інтервенція.
22. Проблеми, зміст та рівні профілактики девіантної поведінки: попередження, профілактика.
23. Психологічні підходи до корекції девіантної поведінки: поведінковий, когнітивно-аналітичний, сугестивно-біхевіоральний.

24. Попередження прямих та опосередкованих десоціалізуючих впливів сім'ї та педагогічної занедбаності учнів у школі. Соціально-педагогічна превенція процесу криміналізації неформальних підліткових груп.
25. Статеве виховання та психосексуальний розвиток підлітків. Цілеспрямоване формування ціннісно-нормативних уявлень учнів
26. Принципи та зміст психологічної корекції девіантної поведінки. Методи психологічної корекції девіантної поведінки. Ресоціалізація як організований соціально-педагогічний процес.
27. Психологічне консультування у роботі з девіантною особистістю. Сімейне консультування.
28. Психолого-педагогічна підтримка соціально дезадаптованої особистості. Особливості роботи "телефону довіри"
29. Використання когнітивно-поведінкової моделі психотерапії у корекції девіантної поведінки: стимулювання позитивної мотивації, корекція емоційних станів, методи саморегуляції, когнітивне переструктурування, формування позитивної поведінки.
30. Особливості психологічної інтервенції у різні види девіантної поведінки: самоушкоджуючу та суїцидальну поведінку; агресивну поведінку;
31. Особливості психологічної інтервенції у різні види девіантної поведінки: жорстоке ставлення до дітей; алкогольну і наркотичну залежність; делінквентність

III. Професійно-орієнтоване завдання (оцінюються від 0 до 50 балів).

Максимальна кількість балів – 50. Зараховується за результатами виконання професійно-орієнтованого завдання

Здійснити аналіз клієнтського запиту та алгоритмом:

1. Етап первинного аналізу проблеми (категоріально-термінологічне довизначення проблеми, з якою звернулися до психолога, формування реалістичних очікувань у людини, яка звернулася за допомогою та визначення напрямків практичної роботи психолога).
2. Планово-підготовчий етап (аналіз власного досвіду виконання подібних завдань при вивченні навчальних дисциплін, підбір та аналіз літератури з проблеми, формулювання припущень про причини виникнення проблеми).
3. Етап практичної роботи (надання психологічної допомоги (фрагмент консультативної бесіди, психотерапевтичної роботи, тренінгового заняття – на вибір))
4. Звітно-підсумковий етап (представлення результатів людині, яка звернулася із запитом (виступ на батьківських зборах)
5. Етап самоаналізу та групової рефлексії

Приклад. До психолога звернулася класний керівник: Таня у початковій школі була жвавою, веселою, товариською дівчинкою, гарно вчилася. Зараз вона у 7-му класі, часто пропускає заняття, погано вчиться, з однокласниками практично не спілкується, конфліктує з педагогами. Мати, коментуючи поведінку дівчинки, жаліється, що після її розлучення Таня зовсім "відбилася від рук". Тетяна здається знервованою, стривоженою, ніби весь час думає про щось своє, а коли до неї звертаються, вся здригається. На контакт іде дуже важко, на питання відповідає неохоче. А нещодавно я помітила у неї книжку, схожу на ті, що поширюються однолітками між собою, щось про потойбічне життя.

Приклад. «До психолога звернулася класний керівник 9-го класу: «Оля в дитинстві була жвавою, веселою, товариською дівчинкою. Охоче ходила до школи, значних успіхів у навчанні не виявляла, але була активною учасницею будь-яких поза навчальних заходів. Зараз вона у 9-му класі, часто пропускає заняття, погано вчиться, з однокласниками практично не спілкується. Приділяє надмірну увагу власній зовнішності, чим усіляко привертає увагу оточуючих. Її бачать у товаристві старших дівчат і дорослих чоловіків, з якими вона палить, вживає алкоголь. Мати, коментуючи поведінку дівчинки, зауважує, що головне для жінки — добре вийти заміж, тож нічого поганого в тому, що дочка вже підшукує собі пару, немає. Батько у вихованні дочки участі не бере: виховання – це не чоловіча справа.»

Приклад. «До психолога звернулася класний керівник 9-го класу: «Оля в дитинстві була жвавою, веселою, товариською дівчинкою. Охоче ходила до школи, значних успіхів у навчанні не виявляла, але була активною учасницею будь-яких поза навчальних заходів. Зараз вона у 9-му класі, часто пропускає заняття, погано вчиться, з однокласниками практично не спілкується. Приділяє надмірну увагу власній зовнішності, чим усіляко привертає увагу оточуючих. Її бачать у товаристві старших дівчат і дорослих чоловіків, з якими вона палить, вживає алкоголь. Мати, коментуючи поведінку дівчинки, зауважує, що головне для жінки — добре вийти заміж, тож нічого поганого в тому, що дочка вже підшукує собі пару, немає. Батько у вихованні дочки участі не бере: виховання – це не чоловіча справа.»

ВИМОГИ ДО ЗАЛІКУ З КУРСУ «ПСИХОЛОГІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ»

- Володіння теоретичним матеріалом з тем курсу.
- Зараховано звіт за виконання практичного (професійно-орієнтованого) завдання, передбаченого цим силабусом.
- Пройдено перевірку рівня засвоєння знань з тем, які виносилися на самостійне опрацювання, на індивідуальній консультації у викладача.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

II. Теоретичні питання

1. Девіантологія: предмет, специфіка, сфери застосування.
2. Поняття девіації у психології. Поняття соціальної норми та його зміст у побуті, соціології і психології. Соціальні норми і соціальний контроль.
3. Психологічні підходи до аналізу девіантної поведінки: психодинамічний аналіз чинників та механізмів формування девіантної поведінки; девіантна поведінка як результат наслідків.
4. Психологічні підходи до аналізу девіантної поведінки: екзистенційно-гуманістичний підхід до девіантної поведінки; структурно-динамічна концепція девіантності та девіантної поведінки.
5. Біологічні та соціологічні теорії девіантності і девіантної поведінки (теорія аномії, теорія клеймування, теорія девіантної поведінки Г. Кеплана).
6. Проблеми співвідношення біологічного і соціального у процесі формування девіантної поведінки. Порушення соціалізації: чинники, механізми регуляції.
7. Соціальні функції девіантної поведінки.
8. Підліткові поведінкові реакції. Роль неформальних підліткових криміногенних груп у десоціалізації неповнолітніх.
9. Сімейне виховання як чинник девіації у підлітковому віці.
10. Діагностично значимі ознаки соціальної дезадаптації. Схема аналізу девіантної поведінки.
11. Методи вивчення девіантної поведінки у соціології та психології.
12. Класифікація девіантної поведінки.
13. Психологічний зміст залежної поведінки: механізми виникнення та рівні залежної поведінки. Мотиви вживання підлітками алкоголю.
14. Поняття про самоушкоджуючу поведінку (СУП) та суїцид у психології. Мотиви та види самогубства. Фактори виникнення суїцидальних думок.
15. Психологічний зміст агресивності. Агресія і агресивна поведінка. Умови формування агресивної поведінки.
16. Основні підходи до пояснення природи агресивної поведінки: фрустраційні теорії; теорія соціального навчання. Вікові особливості агресивності: особливості агресивної поведінки у дитячому віці; агресивність як прояв дезадаптації у підлітковому віці.
17. Поняття про делінквентну поведінку як форму девіації. Умови формування делінквентної поведінки. Протиправна мотивація та асоціальна спрямованість як механізми виникнення делінквентної поведінки.
18. Причини та прояви шкільної дезадаптації.
19. Основні види девіантної поведінки у підлітковому віці: механізми формування бродяжництва, страхів, вандалізму, віктимної поведінки.
20. Гендерно-рольові стосунки як чинник формування девіантної поведінки.
21. Напрями психологічної допомоги особистості: психологічна превенція і психологічна інтервенція.
22. Проблеми, зміст та рівні профілактики девіантної поведінки: попередження, профілактика.
23. Психологічні підходи до корекції девіантної поведінки: поведінковий, когнітивно-аналітичний, сугестивно-біхевіоральний.
24. Попередження прямих та опосередкованих десоціалізуючих впливів сім'ї та педагогічної заанедбаності учнів у школі. Соціально-педагогічна превенція процесу криміналізації неформальних підліткових груп.
25. Статеве виховання та психосексуальний розвиток підлітків. Цілеспрямоване формування ціннісно-нормативних уявлень учнів.
26. Принципи та зміст психологічної корекції девіантної поведінки. Методи психологічної корекції девіантної поведінки. Ресоціалізація як організований соціально-педагогічний процес.
27. Психологічне консультування у роботі з девіантною особистістю. Сімейне консультування.

28. Психолого-педагогічна підтримка соціально дезадаптованої особистості. Особливості роботи “телефону довіри”
29. Використання когнітивно-поведінкової моделі психотерапії у корекції девіантної поведінки: стимулювання позитивної мотивації, корекція емоційних станів, методи саморегуляції, когнітивне реструктурування, формування позитивної поведінки.
30. Особливості психологічної інтервенції у різні види девіантної поведінки: самоушкоджуючу та суїцидальну поведінку; агресивну поведінку;
31. Особливості психологічної інтервенції у різні види девіантної поведінки: жорстоке ставлення до дітей; алкогольну і наркотичну залежність; делінквентність

III. Професійно-орієнтоване завдання (оцінюються від 0 до 50 балів).

Максимальна кількість балів – 50.

Аналіз клієнтського запиту (за алгоритмом виконання ПОЗ)

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПМКР ТА ЗАЛІКОВОЇ РОБОТИ

Вид завдання	Оцінка	Вимоги до знань та умінь студентів
Тестове	1 бал	Правильна відповідь на тестове завдання.
	0 балів	Неправильна відповідь на тестове завдання.
<i>Максимальна кількість балів</i>	20 балів	
Теоретичне	0-9 балів	Несвідоме, механічне відтворення матеріалу зі значними помилками та прогалинами; судження необґрунтовані; недостатньо проявляється самостійність мислення. Відповідь містить стилістичні та граматичні помилки.
	10-16 балів	Свідоме відтворення матеріалу з незначними помилками; дещо порушено логічність та послідовність викладу; недостатньо проявляється самостійність мислення. Відповідь стилістично правильна, містить незначні граматичні помилки.
	17-23 бали	Свідоме і повне відтворення матеріалу з деякими неточностями обґрунтуванні окремих теоретичних положень; виклад матеріалу достатньо обґрунтований, дещо порушено послідовність викладу. Відповідь стилістично та граматично правильна.
	24-30 балів	Виклад матеріалу глибоко обґрунтований, логічний, переконливий. Відповідь містить власні приклади, що свідчить про творче застосування матеріалу. Відповідь стилістично та граматично правильна.
<i>Максимальна кількість балів</i>	30 балів	
Професійно-орієнтоване	50-46 балів	<ul style="list-style-type: none"> Здійснено категоріально-термінологічне до визначення проблеми (представлено основні категорії, що описують проблему, зроблено припущення щодо причин виникнення проблеми). Здійснено аналіз власного досвіду у виконанні подібних завдань та підібрано літературу для розв'язання проблеми. Процедура проведення дослідження дотримана. Дослідження проведене (змодельовано) правильно, без помилок. Є протокол дослідження, заповнений власноруч дослідником. Протокол дослідження детальний, у ньому описано усі необхідні показники. Вказана інформація про досліджуваного. Кількісна та якісна обробка результатів виконана правильно та за усіма показниками. Зроблено інтерпретацію результатів. Інтерпретація містить узагальнену характеристику досліджуваного явища, описуються можливі причини такого результату, визначено основний синдром. Є розроблений план та конспект проведення консультативної або корекційної роботи. Робота написана стилістично та граматично правильно з використанням професійних термінів.

	45-38 бали	<ul style="list-style-type: none"> Здійснено категоріально-термінологічне до визначення проблеми (перераховано основні поняття, зроблено припущення щодо причин виникнення проблеми). Здійснено аналіз власного досвіду у виконанні подібних завдань та підібрано основну літературу для розв'язання проблеми. Процедура проведення дослідження в цілому дотримана, дослідження проведено правильно, без помилок. Є протокол дослідження, заповнений власноруч дослідником. Кількісна та якісна обробка результатів виконана правильно та за усіма показниками. Зроблено інтерпретацію результатів. Інтерпретація містить узагальнену характеристику досліджуваного явища, визначено основний психологічний синдром. Є окремі частини плану або конспекту проведення консультативної або корекційної роботи. Звіт написаний стилістично та граматично правильно з використанням професійних термінів.
	30-37 балів	<ul style="list-style-type: none"> Здійснено категоріально-термінологічне до визначення проблеми (представлено основні категорії, що описують проблему, проте відсутні припущення щодо причин виникнення проблеми). Здійснено аналіз власного досвіду у виконанні подібних завдань та вказана література є довідковою. Процедура проведення дослідження дотримана. Є помилки у процедурі, які не вплинули на результати. Є поверховий протокол дослідження (при потребі), заповнений власноруч дослідником. Вказана інформація про досліджуваного. Кількісна та якісна обробка результатів виконана правильно, але поверхово. Зроблено інтерпретацію результатів. Інтерпретація містить характеристику досліджуваного явища, визначено основні психологічні симптоми, однак не вказано синдром. У звіті є незначні стилістичні та граматичні помилки.
	0-29 балів	Є помилки у процедурі проведення дослідження, які вплинули на результат.
Максимальна кількість балів	50 балів	
Всього	100 балів	